

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

το ίδιο και οι οικοδόμοι και οι άλλοι τεχνίτες: χτίζοντας με καλό τρόπο σπίτια θα γίνουν καλοί οικοδόμοι, χτίζοντάς τα όμως με κακό τρόπο θα γίνουν κακοί· αν δεν ήταν έτσι, δεν θα υπήρχε ανάγκη δασκάλου, και όλοι θα ήταν καλοί ή κακοί εκ γενετής.

Το ίδιο συμβαίνει και με τις αρετές: γιατί κάνοντας όσα συμβαίνουν στη συναλλαγή μας με τους άλλους ανθρώπους άλλοι γινόμαστε δίκαιοι και άλλοι άδικοι. Κάνοντας όμως όσα προκαλούν φόβο και συνηθίζοντας να αισθανόμαστε φόβο παρά θάρρος, άλλοι γινόμαστε ανδρείοι και άλλοι δειλοί. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με όσα έχουν σχέση με τις επιθυμίες και την οργή μας: άλλοι γίνονται σώφρονες και πρᾶοι και άλλοι ακόλαστοι και οργίλοι, οι πρώτοι με το να συμπεριφέρονται έτσι στις περιστάσεις αυτές και οι άλλοι με τον αντίθετο τρόπο. Κι με ένα λόγο οι έξεις γεννιούνται από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Γι' αυτό και πρέπει να προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ενέργειες μας. Γιατί σύμφωνα με τις διαφορές αυτών, ακολουθούν και οι συνήθειες του χαρακτήρα μας.

B1.

- φαυλης

Ερμηνευτικό σχόλιο βιβλίου σελ. 146

Η άποψη που εκφράζει εδώ ο Αριστοτέλης για τη διαφορά των πολιτευμάτων δεν μπορεί να ενταχθεί οργανικά στο θέμα που αναλύει στην ενότητα αυτή. Γιατί το κάνει όμως;

Αμέσως πριν αναφέρθηκε στην ευθύνη των νομοθετών αν θα ασκηθούν οι πολίτες επιτυχημένα στην ηθική αρετή ή όχι. Πέρα από τους άλλους παράγοντες που ενέχονται και επηρεάζουν τη συμπεριφορά των πολιτών σημαντικό ρόλο παίζει και το πλαίσιο μέσα στο οποίο καλούνται οι πολίτες να εθιστούν και να ασκηθούν σε πράξεις που θα τους οδηγήσουν στην ηθική αρετή. Και αυτό το πλαίσιο σε μεγάλο βαθμό δημιουργείται από τους νομοθέτες και τις αποφάσεις που παίρνουν αυτοί. Σε μεγάλο βαθμό οι νομοθέτες με τους νόμους που δημιουργούν είναι υπεύθυνοι και για το πλαίσιο μέσα στο οποίο εγγράφονται οι προσπάθειες των ανθρώπων να κατακτήσουν την ηθική αρετή. Πολλοί νομοθέτες δεν έχουν

πάντοτε τις κατάλληλες γνώσεις (παρά τις αγαθές προθέσεις τους) για να βοηθήσουν τους πολίτες να ασκηθούν στην ηθική αρετή.

Αν ένα πολίτευμα είναι καλό ή λιγότερο καλό αυτό οφείλεται στο αν οι πολίτες του ασκούνται περισσότερο ή λιγότερο στην ηθική αρετή. Κριτήριο λοιπόν για να αξιολογήσουμε αν ένα πολίτευμα είναι καλό ή λιγότερο κακό είναι το αν βοήθησαν λιγότερο ή περισσότερο οι νομοθέτες τους πολίτες να κατακτήσουν με τη δική τους καθοδήγηση την ηθική αρετή. Για τον Αριστοτέλη όλα τα πολιτεύματα μπορούν να θεωρηθούν καλά, αφού οι νομοθέτες, όσο εξαρτάται από αυτούς, επιδιώκουν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατακτήσουν την ηθική αρετή. Η διαφορά των πολιτευμάτων έγκειται στο βαθμό της βοήθειας που παρέχει το κάθε πολίτευμα στον πολίτη, ώστε να ασκηθεί με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία στα έργα της αρετής και να γίνει τελικά κάτοχός της. Πρόκειται στην ουσία για διαφορά ως προς το βαθμό της τελειότητας: και με το λιγότερο τέλειο πολίτευμα δεν περνούμε στην περιοχή του κακού. Δηλαδή το ένα πολίτευμα βοηθάει περισσότερο τους πολίτες του να ασκηθούν με το σωστότερο τρόπο στα έργα της αρετής ώστε να γίνουν τελικά κάτοχοί της, το άλλο απλώς επιτελεί αυτό το έργο με λιγότερο επιτυχία.

- Και γίνεται και φθειρεται

Ερμηνευτικό σχόλιο βιβλίου σελ. 147

Οι δύο πολύ γενικές διαδικασίες στο υλικό σύμπαν είναι η «γένεσις» και η «φθορά». Κατ' αναλογία σήμερα θα μιλούσαμε για δόμηση και αποδόμηση, που συντελούνται αδιάκοπα στο σύμπαν, η μια παράλληλα με την άλλη. Το «γίγνεσθαι» και το «φθείρεσθαι» αποτελούν κεντρικά θέματα που απασχόλησαν τόσο φιλόσοφους όσο και επιστήμονες.

Επιπλέον ως έννοιες αποτελούν σημαντικά αναλυτικά εργαλεία για τη σκέψη. Πώς συνδέεται η αναφορά στη «γένεσιν» και τη «φθορά» με την ηθική αρετή που διαπραγματευόμαστε εδώ;

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη οι ηθικές αρετές δομούνται μέσα μας αφού ενεργήσουμε πρώτα (ενέργεια για την απόκτηση ηθικής αρετής = άσκηση και εθισμός). Με την ενέργεια (= άσκηση και εθισμός) ποιοτικών πράξεων, καλών δράσεων και συμπεριφορών δομείται μέσα μας η ηθική αρετή. Γι' αυτό έχει σημασία από την νεανική ηλικία ο τρόπος με τον οποίο θα συνηθίσουμε να ενεργούμε. Ανάλογα, αν σταματήσουμε να κάνουμε ποιοτικές πράξεις, αν αναστείλουμε την

ενέργεια καλών δράσεων, η αρετή που αποκτήσαμε φθείρεται, αποδομείται.

Στην ενότητα αυτή οι δύο αυτές έννοιες έχουν άμεση σχέση τόσο με τον εθισμό όσο και με την ηθική πράξη. Για τον Αριστοτέλη τόσο η γένεση όσο και η φθορά κάθε αρετής (και τέχνης) έχουν την ίδια αρχή και γίνονται με τα ίδια μέσα.

- Αι έξεις

Ερμηνευτικό σχόλιο βιβλίου σελ. 149

Έξη είναι η ιδιότητα (ικανότητα, συνήθεια, διάθεση, εξοικείωση) που αποκτήθηκε με την επανάληψη μιας πράξης ή με τη συνεχή επίδραση του ίδιου παράγοντα. Με τη λέξη αυτή δηλώνεται στην ηθική φιλοδοφία του Αριστοτέλη η μόνιμη μορφή του χαρακτήρα ενός ατόμου, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, αυτά που αποκτιούνται με επίμονη άσκηση (= με την επίμονη επανάληψη κάποιων ενεργειών). Οι έξεις γίνονται/δομούνται, δηλαδή βρίσκονται σε διαρκή επανάληψη και εξέλιξη (άρα δεν είναι εκ φύσεως). Η συνεχής ενέργεια μιας πράξης δημιουργεί έξεις. Όλες οι έξεις δε συγκροτούν στοιχεία της ηθικής αρετής. Υπάρχουν καλές και κακές έξεις. Αυτό που καθορίζει αν μια έξη θα είναι καλή ή κακή είναι ο τρόπος που έγινε η ενέργεια και τα χαρακτηριστικά που είχε η ενέργεια. Η ενέργεια πρέπει να έχει κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά. οι ενέργειες που θα γεννήσουν την αρετή πρέπει να είναι ίδιες με τις ενέργειες που το άτομο θα κάνει όταν θα είναι πια κάτοχος της αρετής. Η διαμόρφωση μιας έξης μπορεί να λειτουργεί και ως πηγή για τις περαιτέρω ενέργειες. Τότε οι ενέργειες είναι ποιοτικά πολύ ανώτερες από ό,τι προηγούμενως. Η έξη συνεχίζει να δομείται και να γίνεται ποιοτικά καλύτερη. Άρα και η ηθική αρετή ενδυναμώνεται.

B2. Ακολουθώντας αναλογική συλλογιστική μέθοδο, ο Αριστοτέλης διατυπώνει την άποψη πώς ότι συμβαίνει με τις τέχνες συμβαίνει και με τις αρετές. Δηλαδή οι καλοί ή κακοί τρόποι δράσης και συμπεριφοράς δημιουργούν καλές ή κακές συνήθειες, που οδηγούν στην απόκτηση της ηθικής αρετής ή όχι.

Η καθημερινή, συνεχής και αδιάλειπτη συναλλαγή μας με τους ανθρώπους είναι που μπορεί να μας κάνει δίκαιους. Αντίστοιχα η

αδιάλειπτη άσκησή μας να μένουμε θαρραλέοι μπροστά στους κινδύνους μπορεί να μας κάνει ανδρείους. Φυσικά με τον ίδιο τρόπο μπορεί και να γίνουμε άδικοι και δειλοί.

Τονίζει ότι για να αποκτήσει κάποιος μια ηθική αρετή δεν αρκεί μόνο η επανάληψη μιας καλής συνήθειας. Δεν είναι αρκετό να κάνει κάποιος ξανά και ξανά πράξεις που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη αρετή. Πρέπει να φροντίζει να δίνει και κάποια ποιότητα στις ενέργειές του αυτές: οι πράξεις, οι ενέργειες που θα γεννήσουν την αρετή πρέπει να είναι ίδιες με τις ενέργειες που το άτομο θα κάνει όταν θα είναι πια κάτοχος της αρετής. Απλώς τότε οι ενέργειες του, οι πράξεις αυτές θα είναι πολύ πιο εύκολες και ποιοτικά ανώτερες. Η επανάληψη των καλών συνηθειών θα διαμορφώσουν τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, τις έξεις.

Δηλαδή οι έξεις που αποκτούμε μπορεί να είναι και καλές και κακές. Αναλόγως αν θα δράσουμε ούτως ή ούτως θα καθοριστεί και αν θα αποκτήσουμε την ηθική αρετή ή όχι. Εκείνο που καθορίζει αν θα αποκτήσουμε μια έξη, μια ηθική αρετή είναι η ποιότητα των επαναλαμβανόμενων ενεργειών. Με την επανάληψη πράξεων σωφροσύνης και την αποχή από τις ηδονές γινόμαστε σώφρονες και περιφρονώντας σιγά σιγά πράγματα που μας προκαλούν φόβο γινόμαστε ανδρείοι.

B3. Σχολικό βιβλίο, σελ. 128 : « Η σημασία της Ακαδημίας.....η ψυχοσύνθεση του Πλάτωνα).

B4. γηγενής: γινόμενον

εσθλός: εστί

μισαλλοδοξία : συναλλάγμασι

δέος: δεινοίς

στρεβλός: αναστρέφεισθαι